

Ф И Л О Л О Г

часопис за језик, књижевност и културу
VI 2015 11
универзитет у бањој луци
филолошки факултет

Бранкица Марковић
Институт за српски језик САНУ, Београд

УДК 929:811.163.41РЕМЕТИЋ С.
DOI 10.7251/fil1511283m

ПРОФ. ДР СЛОБОДАНУ РЕМЕТИЋУ У ЧАСТ

Годишњак за српски језик (2013), год. XXVI, бр. 13¹, приредила Јордана Марковић, Ниш: Филозофски факултет.

Годишњак за српски језик, који је пред нама, посвећен је проф. др Слободану Реметићу, академику АНУРС и редовном професору Филозофског факултета у Нишу, поводом његовог одласка у пензију. Проф. др Слободан Реметић рођен је 3. августа 1945. године у Ковачићима код Кладња. Основну школу и гимназију завршио је у Кладњу, а Филозофски факултет (Група за јужнословенске језике) у Новом Саду. Магистрирао је на Филолошком факултету у Београду 1975. године. Тема магистарског рада била је *Језик њјесама Гаврила Ковачића*. Докторирао је на Филозофском факултету у Новом Саду 1984. године. Тема његовог доктората била је *Говор централне Шумадије*.

Најпре је радио као асистент у Међуакадемијском одбору за дијалектолошке атласе при САНУ, и то од 9. јануара 1973. до 1. фебруара 1984. године, да би у периоду од 1. фебруара 1984. до 15. јуна 1988. године дошао на место управника Јединице за научноистраживачки рад Радне заједнице САНУ. Звање научног сарадника стекао је 25. децембра 1984. године. У периоду од 15. јуна 1988. до 15. октобра 1996. године био је у сталном радном односу (прво као доцент, затим од 5. јула 1989. као ванредни, а од 1. јуна 1995. као редовни професор) на Студијској групи за српски језик и књижевност на Филозофском факултету у Нишу и то за следеће предмете: *Старословенски језик са основама ујоредне ѓрамајшике словенских језика*; *Историја српског језика* и *Историја српског књижевног језика*. Након

тога, у периоду од 15. октобра 1996. до 31. јануара 2004. године био је директор Института за српски језик САНУ, да би од 1. фебруара 2004. године поново засновао стални радни однос на Филозофском факултету у Нишу (на предметима *Историја српског књижевног језика* и *Ујоредна ѓрамајшика словенских језика*). Такође, држао је хонорарно наставу и на Филозофском факултету у Бањалуци из *Историје српског језика* и *Историје српског књижевног језика* од школске 1999/2000. до краја школске 2009/2010. године. Пензионисан је у септембру 2012. године. Ово је само мали извод из биографије проф. др Слободана Реметића, која се налази на самом почетку овог броја *Годишњака*.

У својој дугогодишњој и богатој наставно-научној каријери проф. др Слободан Реметић написао је три значајне монографије, бројне радове, чланке, осврте, приказе и др., што се може видети детаљније у самој „Библиографији радова проф. др Слободана Реметића“, која је дата врло прегледно и хронолошки (од 1970. до 2013. године) након његове биографије.

У *Годишњаку*, који броји 648 страна, сабрано је 47 радова реномираних лингвиста из земље и иностранства. Своје радове доставили су колеге, пријатељи и сарадници проф. др Слободана Реметића. Први је рад Драгољуба Петровића (Нови Сад) „Слободан Реметић и српска дијалектологија“ (33–43). Аутор указује на значај Реметићевог рада у истраживању српских дијалеката и самим тим, на истакнуто место које он заузима у историји српске дијалектологије. Следи рад Бобана Арсенијевића

¹ Овај број *Годишњака* објављен је са закашњењем, тек почетком 2015. године.

(Филозофски факултет Универзитета у Нишу) „A dual model of inner aspect and telicity“ (45–78), где аутор говори о два традиционална типа анализе унутрашњег аспекта – првом, који је заснован на семантичкој декомпозицији догађаја на поддогађаје и онима, који приступају из угла својстава квантитета. „Руковети завичајне лексике (Чрни врх: Бањани)“ (79–94) наслов је рада Марте Бјелетић (Институт за српски језик САНУ у Београду). Поредешњи лексикум из два дијалекатска речника², ауторка анализира префигиране глаголске облике и запажа да „[се] установљава нова словеначко-српска творбена изоглоса (директивна/аблативна префиксација немоционих глагола) и констатује да је у оба језика присутна активизација архаичног творбеног модела експресивне префиксације (префикси *ko-*, *sko-*, *če-*, *pa-* [...]“ (79). Поред тога, истиче и значај дијалекатске лексикографије за синхронијска и дијахронијска лингвистичка истраживања. У раду „Лексика у Белићевим *Дијалектима источне и јужне Србије*“ (95–105) Недељка Богдановића (Филозофски факултет Универзитета у Нишу) даје се преглед лексике коју је Александар Белић употребио у овој својој студији³ и ауторов предлог да се она може искористити и као база „за азбучник будућег, обједињавајућег дијалекатског речника призренско-тимочких говора, уз разумљив обзир према временској дистанци која нас дели од настанка Белићевих записа до неке пројекције *Речника призренско-тимочких њовора*, према којем се пажња дијалекатских лексикографа управља“ (105). Валентина Бонцолова (Филологически факултет, Великотърновски универзитет „Св. Кирил и Методиј“) у раду „Разговорни, жаргонни и диалектни елементи в рекламни текст“ (107–118) анализира употребу разговорних, жаргонских и дијалекатских елемената у рекламном тексту, и то на следећим нивоима: фонетском, морфоло-

шком, лексичком и синтаксичком, истичући да најтрајнији и најјачи утисак остављају лексички елементи. Предмет рада „Лексиколошко-лексикографски приступ ’специфичној’ лексички“ (119–136) Жарка Бошњакловића (Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду) је најпре, статус ’специфичне’ лексике везане за говор појединца у лексикологији и лексикографији српског језика, затим њено именовање и лексиколошке особености и лексикографска обрада. На крају рада дат је и списак ових речи чији су носиоци пореклом из Срема. Следи рад Драгане Вељковић (Филозофски факултет Универзитета у Нишу) „О (им)перфективности и (а)теличности у српском и шпанском језику“ (127–148). Ауторка помоћу неколико тестова за утврђивање (а)теличности, као што су тест за утврђивање прогресивности, тест адвербијалне модификације и конјункцијски тест, настоји да покаже како у српском језику и перфективни и имперфективни предикати могу бити и телични и ателични, за разлику од шпанског, где перфекат може бити и теличан и ателичан, а имперфекат само ателичан. „Српска етимологија у ишчекивању *Дијалекатске лексикографске базе* – пример грецизама у Јабланици“ (149–164) наслов је рада Јасне Влајић Поповић (Институт за српски језик САНУ у Београду), где је анализиран корпус од неких педесетак грецизама из *Речника њовора јабланичкој краја*.⁴ Ауторка их је сложила азбучним редом и поредила са одговарајућим стандардним и дијалекатским грецизмима, осврћући се и на етимолошку литературу, уколико су тамо регистровани и обрађени, с циљем „да се сумирају новине које оне доносе на плану етимологије, семантике, творбе“ (149). Исто тако, Ј. Влајић Поповић указује на то да је потребно што пре завршити послове на дигитализацији дијалекатске лексикографске базе, како би се имао поуздан увид у целокупну лексичку мрежу. Марија Вучковић (Институт за српски језик САНУ у Београду) у раду „О *ирејалоцима* и *ирејалоцима*: семантичка анализа глагола

² I. Tominec (1964), *Črnovrški dialekt, Kratka monografija in slovar*, Ljubljana, и J. K. Копривица (2006), *Речник њовора Бањана, Грахова и Олујиних Рудина*, Подгорица.

³ А. Белић (1905), *Дијалектима источне и јужне Србије*, Српски дијалектолошки зборник, књ. 1, Београд.

⁴ Р. Жутић (2005), *Речник њовора јабланичкој краја*, Српски дијалектолошки зборник, ЛП, Београд.

іреїнуїи и његових деривата“ (165–175) описује семантичку структуру именица *іреїалац* и *іреїалашійво*, као и изведеница насталих од глагола *іреїнуїи* и његовог итератива *іреїињайи*. У анализу су били укључени и мотивни глаголи. У раду Гордане Драгин (Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду) „Говор Новог Сада у корелацији са јужнобачким и северносремским залеђем (фонетика)“ (177–189) пореди се говор града Новог Сада са његовим дијалекатским залеђем, на фонолошком нивоу. Реч је о два говора који припадају шумадијско-војвођанском дијалекту – јужнобачком и северносремском. Ауторка је поредила грађу из монографија *Говор Госіођинаца у свейлосїи бачких іовора као целине*⁵ и *Сремски іовор*⁶ и студије *Прозодијске особине іовора села Каћа*⁷ са оним што је забележено у првој свесци *Говора Нової Сада: фонетјске особине*⁸ и дошла до закључка „да се говор Новог Сада (па и на фонолошком плану) све више удаљава од своје дијалекатске базе и да се образује једна врста урбаног разговорног идиома“ (187). Рад „О рефлексима гласа јат у данашњем говору јањских Срба из југозападне Босне“ (191–201) Милана Драгичевића (Филолошки факултет Универзитета у Бањалуци) доноси причу о замени старог вокала јат у данашњем говору јањских Срба, за коју је аутор податке забележио током теренских истраживања у југозападној Босни у периоду од 2009. до 2012. године. Грађу је поредио и са материјалом прикупљеним у зони северозападнoг огранка херцеговачко-крајишког дијалекта. Стојан Ђорђић (Филозофски факултет Универзитета у Нишу) у раду „Иновирање епског надахнућа у роману *На Дрини ћуїрија*“ (203–210) настоји да открије уметничку структуру овог романа. Павол Жиго (Filozofská fakulta,

Univerzity Komenského Bratislava) у раду „Pokus o kartografovanie substantívnej deklinácie v Slovanskom jazykovom atlase“ (211–218) бавио се „tipološkim znakovima prirodnih jezičkih varijeteta, njihovom rasprostranjenosti, kao i mogućnostima nalaženja intralingvističkih veza i uticaja intrakulturoloških kontakata interpretacijom izabranih primera imeničke deklinacije u dijalektima svih slovenskih jezika“ (i to na osnovu materijala u *Opšteslovenskom lingvističkom atlasu*) (218). У раду „Именичке деминутивне изведенице мушкога рода на суфикс -ьк -(ак) и његове проширене варијанте у призренско-тимочким говорима“ (219–232) Радмиле Жугић (Институт за српски језик САНУ у Београду) на грађи из призренско-тимочких говора анализирана је творбено-семантичка структура деминутива на -ьк -(ак) и његових проширених варијанти: -чьк -(чак), -уьак, -урак, -урьак, -ужьак, -ишњак, с циљем да се утврди „њихова продуктивност, модификација значења мотивних именица у процесу суфиксације као и услови реализације прототипског и периферних значења новонасталих суфиксалних деривата“ (219). Следи рад Мирјане Илић (Филозофски факултет Универзитета у Нишу) „Један могући кратки нацрт дијалекатског речника ПТ говорне зоне“ (233–239), у којем ауторка, полазећи од већ реализованих лексикографских поступака у 11 објављених речника са овог говорног подручја, представља један идејни нацрт јединственог речника призренско-тимочке говорне зоне, који би, како сама истиче, ваљало даље разрадити. Александра Јанић (Филозофски факултет Универзитета у Нишу) у раду „Однос употребе именичких деминутива и њихових лексикализација у српском језику“ (241–252) бавила се испитивањем односа употребе именичких деминутива у деминутивном (основном) и лексикализованом (недеминутивном) значењу. На основу резултата добијених упитником, ауторка издаваја три степена лексикализованости и закључује „да су за већи степен лексикализованости именичких деминутива важни термилошки статус, фреквентност њихове употребе, те маркираност обликом множине“ (241). „Фонетске одлике путописа

⁵ И. Поповић (1968), *Говор Госіођинаца у свейлосїи бачких іовора као целине*, 21, 1–248, Београд: САНУ.

⁶ Б. Николић (1964), *Сремски іовор*, Српски дијалектолошки зборник, XIV, 201–412, Београд.

⁷ Љ. Недељков (1984), *Прозодијске особине іовора села Каћа*, Српски дијалектолошки зборник, XXX, 267–356, Београд.

⁸ *Говор Нової Сада, свеска 1: Фонетјске особине*, ур. Жарко Бошњаковић (2009), Нови Сад: Филозофски факултет.

Андреја Петковића из 1734. године“ (253–264) наслов је рада Надежде Јовић (Филозофски факултет Универзитета у Нишу). Ауторка се бавила фонетским особинама путописа *По-клоњеније њрџбу Госјодњу* Андреја Петковића, који је написан 1734. године, а фототипски издат 2008. у Темишвару. У раду Марине Јуришић (Институт за српски језик САНУ у Београду) „Предлози *ошкуд(е)*, *накуд(е)* и *докуг(е)* у призренско-тимочким говорима“ (265–277) говори се о наведеним двочланим предлошким јединицама. Ауторка је настојала да представи њихова синтаксичка значења и да утврди у којим се говорима српског језичког простора оне употребљавају. Драгомир Козомара (Филолошки факултет Универзитета у Бањалуци) у раду „О вокалу *а* у српским по-савским говорима између Врбаса и Украине“ (279–288) прати судбину овог вокала на по-савском подручју и врши поређење са другим „мање или више сродним говорима.“ Рад Александра Ломе (Филозофски факултет Универзитета у Београду) „Прилог расветљавању једног тамног дијалектизма: (*х*)*одер* ’креста; брдски гребен“ (289–301) разрешава етимологију речи (*х*)*одер*, која је дуго „просуђивана као етимолошки нејасна и можда страног порекла“ (289). „Рефлекси јата иза сонанта *р* у савременој говорној пракси“ (303–312) наслов је рада Александре Лончар Раичевић (Филозофски факултет Универзитета у Нишу). Ауторка је пратила судбину секвенце *рѣ* у савременој говорној комуникацији, и то у три регије ијекавског говорног подручја: у источно-херцеговачкој области (која обухвата следеће градове: Требиње, Невесиње, Гацко, Билећа, Мостар), у Босанској крајини (Бањалука, Приједор, Босанска Градишка, Босанска Дубица, Босанска Костајница) и северној Црној Гори са центром у Пљевљима, с циљем „да се дефинише степен уједначености појединих варијетета у односу на употребну вредност алтернативних варијетета“ (304). Марјан Марковић (Филолошки факултет „Блаже Конески“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје) у раду „Семантичка мотивација на називите за ’тетратка’ во словенските дијалекти (според материјалот од Општословенскиот лингви-

стички атлас)“ (313–318) обрађује једно питање из Лексичког VIII тома Општословенског лингвистичког атласа (ОЛА). Реч је о називима за мак. ’тетратка’ (срп. *свеска*) у словенским дијалектима, односно у свих 850 пунктова који су обухваћени ОЛА. Следи рад Бранкице Марковић (Институт за српски језик САНУ у Београду) „Занимљива казивања старих Новосађана“ (319–328), у којем су, као прилог грађи из урбане дијалектологије, дати транскрипти аудио записа спонтаног говора најстарије генерације староседелаца Новог Сада, који представљају њихове занимљиве приче о некадашњим обичајима везаним за прославу Ускрса, Божића, Оцевица, Материца, поливање девојака, свадбе и др. У раду Славољуба Марковића (Филолошка гимназија, Београд) „О говору села Придола код Бајине Баште“ (329–346) на основу прикупљене теренске грађе анализирани су „маркантније прозодијске, фонетске (и фонолошке) и морфолошке особине говора села Придола код Бајине Баште“ (329). „Српски језик у јужно-словенском окружењу“ (347–354) наслов је рада Јордане Марковић (Филозофски факултет Универзитета у Нишу). Ауторка се бавила стањем у области језичке политике на Балкану након распада бивше Југославије, а посебну пажњу посветила је језицима „изниклим на темељима српскохрватског“ (347). Софија Милорадовић (Институт за српски језик САНУ у Београду – Филозофски факултет Универзитета у Нишу) је у раду „О рекцији предикативних прилога стања жао и мило у косовско-ресавским и призренско-тимочким говорима“ (355–366) анализирала примере са акузативном рекцијом предикативних прилога *жао* и мило у неким косовско-ресавским и призренско-тимочким говорима, настојећи да утврди зашто се уместо очекиваног слободног датива прилошке лексеме у функцији семантичког језгра безличних реченица с копулативним предикатом, употребљава слободни акузатив. У раду Тање Милосављевић (Институт за српски језик САНУ у Београду) „Метеоролошка лексика у говору Запаља“ (367–382) извршена је лексичко-семантичка и творбена анализа метеоролошке лексике прикупљене на терену

у Горњем Заплању, чији је репрезентативни пункт Доњи Присјан. Предмет рада „Призренски говор у метохијско-косовско-сирињском ареалу“ (383–402) Радивоја Младеновића (Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу) јесте место градског призренског говора у овом ареалу, који „упркос разликама на нивоу појединачних говора, представља посебан поддијалекат у оквиру призренско-јужноморавског дијалекта“ (383). Милош Окука (Ludwig-Maximilians-Universität München) у раду „Српска презимена средњовјековних жупа *Вишеве* и *Зајорја*“ (403–411) обрађује српска презимена ових двеју захумских жупа, говорећи о времену и начину њиховог настанка. „Зоонимски систем села Миљевићи (код Пријепоља)“ (413–425) наслов је рада Веселина Петровића (Институт за српски језик САНУ у Београду). Аутор прво наводи неке основне информације о језичким, етноисторијским и културолошким одликама испитиваног подручја, а затим анализира зоонимски систем села Миљевићи „који се може посматрати као адекватан узорак зоонимичке говора пријепољског краја“ (413). Следи рад Сава Пујића (*Требиње*) „Промишљање о мотивисаности породичних имена и станишта данашњих Реметића“ (427–432), у којем аутор настоји да објасни настанак презимена Реметић, „породице која је, под презименом Паклине, живјела у Корјенићима (требињска Ластва)“ (427). У раду „Неке заједничке особине банатских и карашевских говора, њихово порекло и значај“ (433–449) Михаја Радана (Западни универзитет у Темишвару) представљене су најзначајније заједничке особине у овим говорима, али и утврђени разлози њиховог постојања. Јованка Радић у раду „Писмо о механизму именичке моћи у српском језику“ (451–460) говори о статусу женских облика заједничких именица којима се означавају звања и занимања у српском језику, и то на примеру једног конкретног случаја. Предмет рада Драгане Радовановић (Београд) „Банатска месна трпеза“ (461–469) је лексичко-семантичка анализа кулинарске лексике прикупљене у севернобанатским селима (Ђали, Санаду и Мокрину). Ауторка је анализира три тематске

целине: *Јела од меса*, *Месне њрерађевине* и *Врстине меса и делови*, и направила поређење са неким српским пунктovima у румунском и мађарском Банату. „Однос суфикса *-(ч)ић* и *-че* (из перспективе призренско-тимочких говора)“ (471–479) наслов је рада Ане Савић Грујић (Институт за српски језик САНУ у Београду). Ауторка је, на основу грађе ексцерпираних из дијалекатских речника и дијалекатских монографија о говорима призренско-тимочке дијалекатске зоне, анализирала употребу суфикса *-(ч)ић* и *-че* у овим говорима, као и њихов међусобни однос. Зоран Симић (Институт за српски језик САНУ у Београду) у раду „Заменички генитив с предлогом *у* као формализатор посесивности у романијским говорима Старог Влаха“ (481–495) наводи регистроване потврде конструкције за изражавање посесивности *у+ієнићив личне заменице* у романијским говорима Старог Влаха, при чему запажа да се у корпусу издваја као доминантан један семантички тип посесивности, а то је *неоіућива релациона посесивност*. Следећи је рад „Хијерархија маркираности придевских категорија у српском језику“ (497–511) Бранимира Станковића (Филозофски факултет Универзитета у Нишу), у којем је извршена анализа на основу које се дошло до закључка „да за српски језик важи следећа хијерархија маркираности граматичких категорија придева: *Компарација>Број>Падеж>Род>Живо>Вид_{сеп}*. Обележавање маркиране категорије вида немогуће је кад год је маркирана било која друга категорија виша у хијерархији“ (497). Рада Стијовић (Институт за српски језик САНУ у Београду) анализира деминутивне придеве са префиксом *су-* у књижевном језику и у народним говорима, у раду „Деминутивни придеви с префиксом *су-*“ (513–520). Следи један приказ Мирољуба Стојановића „Недоступност *Светлој забрана* (Срба Игњатовић: *Лирски осмојлас*, есеји и критике, Алтера, Београд, 2012, 301 стр.)“ (521–528), у којем је представљена осамнаеста књига есеја и критика Србе Игњатовића – *Лирски осмојлас*. „Падежи за обиљежавање времена у говору источнобосанских

Ера“ (529–542) наслов је рада Срете Танасића (Институт за српски језик САНУ у Београду). Аутор је настојао да утврди колико се падежне конструкције за означавање времена глаголске радње употребљавају у говору источнобосанских Ера, који припада херцеговачко-крајишком дијалекту и на који начин се радња временски одређује падежима. У раду „Одраз на међујазичната конвергенција врз релацијата: граматика <> лексикон“ (543–548), Зузана Тополињска (Македонска академија на науките и уметностите – Скопје) бавила се језичком конвергенцијом на семантичком нивоу. Татјана Трајковић (Филозофски факултет Универзитета у Нишу) у раду „Ситуациона употреба стандарда код носилаца дијалекта“ (549–561) анализира говор информатора са призренско-јужноморавског говорног подручја и настоји да утврди „које су језичке категорије подложне адаптацији стандарду и у којим се то околностима информатор опредељује за промену кода“ (549). У раду Љубисава Ђирића (Филозофски факултет Универзитета у Нишу) „Синтаксичка конкурентност предлога у говору Лужнице“ (563–568) указује се на „могућност успостављања конкурентних односа појединих предлога за исказивање истог синтаксичког значења у конструкцији са општим падежом у говору Лужнице“ (563). Следи рад „Народне црте у Житију Георгија Кратовца од попа Пеје (морфолошка анализа)“ (569–600) Данке Урошевић (Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду), у којем су анализирани морфолошке карактеристике поменутог Житија у Атонском препису из треће четвртине XVI века. Циљ рада је био да се утврде степен и врсте утицаја народног језика, као и особине дијалекатске базе преписивача. Адријана Ференчикова (Jazykovedný ústav

Ludovita Štúra SAV, Bratislava) у раду „Poznámky o fungovaní predložky *za* v slovenských nárečiach vo Vojvodine“ (601–606) анализира конструкције са предлогом *za* уз акузатив у словачким дијалектима у Војводини. Након тога, пореди стање у Војводини са стањем у дијалектима у јужној Словачкој (одакле је пореклом велики број Словака у Војводини) и закључује „*da se predlog za* u velikoj meri koristi kako u dijalektima kojima se govori u Slovačkoj tako i u slovačkim dijalektima kojima se govori u Vojvodini“ (606). „Значај романа 'Прикљученија Телемака' (1814) Стефана Живковића за развитак српског књижевног језика“ (607–632) наслов је рада Ирене Цветковић Теофиловић (Филозофски факултет Универзитета у Нишу). Циљ овог рада био је да се утврде место и улога поменутог романа у развоју екавског изговора српског књижевног језика. И на самом крају, али не мање битан, је рад Радојке Цицил Реметић (Београд) „Придевске основе у топонимији Пивске планине“ (633–648). Ауторка се бавила придевским основама у топонимима прикупљеним у 24 села Пивске планине.

Из свега приложеног може се закључити да је највећи број радова у овом броју *Годишњака* посвећен темама из области дијалектологије, историје језика и ономастике, које уједно представљају и предмет научног интересовања проф. др Слободана Реметића. Разноврсност и актуелност тема и теоријско-методолошких поступака у радовима, доприносе научној вредности *Годишњака* и чине га значајном књигом за српску и словенску лингвистику.

brankicama@gmail.com